

RAPORT ANALITIC

**Cu privire la participarea societății civile în procesele
decizionale din cadrul Primăriei or. Râșcani**



Introducere

Conceptul de societate civilă a evoluat de-a lungul istoriei, apărând în jurul sfârșitului secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea¹. Perspectiva asupra componentelor societății civile variază, iar unele definiții includ organizațiile neguvernamentale, sindicatele și mass-media, în timp ce altele adaugă la această listă și sindicatele, biserica, organizațiile neguvernamentale și familia. Activitatea societății civile îndeplinește mai multe funcții importante, printre care se numără:

- ⇒ să asigure „baza” pentru eliminarea puterii absolute a statului și pentru controlul instituțiilor sale, deoarece statul, pe măsură ce puterea sa crește, devine o sursă de amenințare pentru securitatea individuală.
- ⇒ să contribuie la reformarea clasei politice considerată coruptă, mai ales în acele societăți în care democrația nu este consolidată.

Societatea civilă din Republica Moldova s-a născut în anele rezistenței anticomuniste și ale mișcării de eliberare națională, care devine posibilă odată cu relaxarea regimului comunist din a doua jumătate a anilor 1980 și implozia Uniunii Sovietice. De la această etapă se măsoară articularea societății civile moldovenești, care s-a dezvoltat treptat și a atins etapa sa de consolidare la începutul secolului XXI². Dezvoltarea unei societăți civile „clasice” este posibilă numai atunci când aceasta funcționează într-un spațiu civic protejat legal, și încurajat politic.

Din aceste considerente, scopul analizei date este de a investiga modul în care societatea civilă din orașul Râșcani interacționează cu Primăria orașului Râșcani în procesul de luare a deciziilor. Examinăm cu atenție modul în care se desfășoară această interacțiune, în ce măsură sunt consultați/te locuitorii și locuitoarele din oraș, ce mecanisme de implicare publică sunt în vigoare și cât de transparente sunt deciziile luate la nivel local. De asemenea, investigăm și punctele de vedere ale organizațiilor societății civile din orașul Râșcani, care au fost chestionate în cadrul acestei cercetări, cu privire la eficacitatea și relevanța acestor mecanisme de participare civică.

Noțiuni teoretice bază: condițiile de participare civilă

Un mediu sigur și propice pentru activitatea societății civile trebuie sprijinit de un cadru juridic național solid, având la bază legislația internațională privind drepturile omului. Libertatea de

¹ Shaw M. (1994). *Civil Society and Global Politics: Beyond a Social Movements Approach*.

² http://www.viitorul.org/files/4684299_md_mapping_md_idi.pdf

exprimare, de asociere, de întrunire pașnică și dreptul de a participa la viața publică sunt drepturi ce le permit oamenilor să se mobilizeze pentru schimbări pozitive. Orice persoană, în mod individual sau în asociere cu alte persoane, ar trebui să se bucure de aceste drepturi esențiale pentru activitatea civică. Cele mai multe instrumente internaționale de bază privind drepturile omului includ dispoziții ce țin direct de protecția libertăților publice și se referă toate la principiul nediscriminării³:

- ⇒ Declarația Universală a Drepturilor Omului (articolele 19, 20, 21);
- ⇒ Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede dreptul la libertatea de opinie și de exprimare, de întrunire pașnică și asociere, precum și participarea la viața publică (articolele 19, 21, 22, 25);
- ⇒ Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale prevede dreptul de a forma sau de a face parte dintr-un sindicat și de a participa la viața culturală (articolele 8, 15);
- ⇒ Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor prevede dreptul femeilor de a participa la viața politică, economică și culturală (articolul 3);
- ⇒ Convenția internațională privind eliminarea discriminării rasiale interzice discriminarea în ceea ce privește modul de exprimare, întrunire și asociere, și în conducerea vieții publice (articolul 5);
- ⇒ Convenția cu privire la drepturile copilului prevede libertatea de exprimare, de asociere și de întrunire pașnică (articolele 13, 15);
- ⇒ Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități garantează dreptul la libertatea de opinie și de exprimare, precum și accesul la informație, participarea la viața politică și publică, precum și la viața culturală (articolele 21, 29, 30);
- ⇒ Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor acestora prevede dreptul de asociere (articolul 26).

Libertățile de exprimare, de asociere și de întrunire pașnică și dreptul de a participa la viața publică servesc ca mijloc de exercitare a multor altor drepturi civile, culturale, economice, politice și sociale. Acestea abilitază femeile, bărbații și copiii să se angajeze în activități ce vizează schimbări pozitive în sânul societății. În Moldova, aceste libertăți sunt guvernate de legi precum: Constituția Republicii Moldova (Articolul 42: Libertatea de asociere), Legea nr.

³ https://www.ohchr.org/sites/default/files/CS_space_UNHRSysstem_Guide_Romanian.pdf

148 din 09-06-2023 privind accesul la informațiile de interes public, Legea privind accesul la informație nr. 982 din 11.05.2000, Legea nr. 26 din 22-02-2008 privind întrunirile etc.

Participarea civilă în orașul Râșcani: perspectiva Primăriei orașului

La data de 15.08.2023, Asociația pentru Drepturile Omului Lex XXI a expediat cererea de acces la informație nr. 136/23 către Primăria or. Râșcani, prin care au fost solicitate răspunsuri la următoarele întrebări:

- ⇒ În ce măsură consultă instituția dvs. societatea civilă din oraș? Vă rugăm să ne expediați date concrete (numărul de consultări pe marginea diferitor proiecte la care au participat reprezentanți ai societății civile, câți reprezentanți au participat, dacă au fost luate sugestiile societății civile în calcul etc);
- ⇒ În ce măsură participă cetățenii din orașul dvs. la audierile bugetare și pe tot parcursul ciclului de politici? (vă rugăm să ne oferiți date și numere concrete);
- ⇒ Ce tipuri de mecanisme aveți existente pentru participarea publică?

Primăria orașului Râșcani ne-a furnizat un răspuns destul de întârziat, la data de 6 octombrie 2023, deci 34 de zile lucrătoare după recepționarea cererii de acces la informație, asta deși Legea privind accesul la informație Nr. 982 din 11-05-2000 prevede termenul de 15 zile lucrătoare pentru furnizarea informațiilor de interes public către solicitanții și solicitantele de informație. Astfel, prin intermediul scrisorii nr. 782 din 06.10.2023, Primăria or. Râșcani ne-a informat următoarele:

Referitor la faptul în ce măsură consultă instituția noastră societatea civilă din oraș, Vi comunicăm următoarele:

1. Cetățenii sunt invitați la audieri publice, la ședințele consiliului local (nu dispunem de număr concret).
2. Capacitatea / pregătirea APL-ului de a gestiona fondurile și proiectele UE, în ceea ce privește procedurile de achiziție este bazată pe legislația în vigoare și este apreciată la un nivel înalt.

Viceprimarul orașului Râșcani



Veaceslav Spătaru

Astfel, pe lângă faptul că Primăria orașului Râșcani ne-a expediat un răspuns oficial cu mult peste termenul de 15 zile lucrătoare prevăzut de legislația în vigoare, acesta pare destul de vag și generalist. Nu am recepționat date cu privire la numărul de consultări pe marginea diferitor proiecte la care au participat reprezentanți ai societății civile, câți reprezentanți au participat, dacă au fost luate sugestiile societății civile în calcul etc.

Pentru a ne crea o imagine mai clară cu privire la modalitățile prin care Primăria or. Râșcani facilitează participarea civilă în localitate, echipa noastră a analizat și pagina web a Primăriei, dar și aparițiile APL-ului în presa locală și regională. În presă, nu am reușit să găsim nicio informație cu privire la cooperarea dintre Primăria or. Râșcani și societatea civilă din localitate. Pagina web a Primăriei oferă și mai puțină informație cu privire la aceste aspecte.

Observăm, în primul rând, că Primăria or. Râșcani nu dispune de o pagină web separată, ci doar de o rubrică pe pagina Consiliului Raional Râșcani, unde informațiile publicate se rezumă la numele Primarului și ale consilierilor locali, precum și o datele unei adrese web nefuncționale. Pentru a îmbunătăți situația și pentru a promova o mai mare transparență și accesibilitate pentru cetățeni, Primăria orașului Râșcani ar trebui să dezvolte și să mențină o pagină web separată. Pagina web ar trebui să conțină o gamă largă de informații, inclusiv hotărâri ale consiliului local, bugetul local, audierile publice programate, rapoarte de activitate ale Primăriei, dar și anunțuri cu privire la proiectele de dezvoltare sau infrastructură. Aceste informații ar trebui să fie ușor de găsit și de înțeles pentru toți cetățenii.

Participarea civilă în orașul Râșcani: perspectiva organizațiilor societății civile

Pe parcursul lunilor august-septembrie 2023, echipa Asociației pentru Drepturile Omului Lex XXI a intervievat, telefonic, trei organizații ale societății civile din orașul Râșcani: A.O. „Baștina”, A.O. „Localinvest”, dar și A.O. „Generația Viitorului”. Organizațiile au fost rugate să evalueze cooperarea lor cu Primăria orașului Râșcani; să descrie deschiderea Primăriei orașului în raport cu organizațiile societății civile; să ne comunice dacă au desfășurat vreun proiect comun în parteneriat cu Primăria orașului Râșcani; să ne relateze despre experiența de participare la consultări publice și audieri etc.

A.O. „Baștina” este o organizație obștească din raionul Râșcani, care activează din anul 2001 în scopul dezvoltării rurale și împuternicirii tinerilor din localitate. Reprezentanta organizației, doamna Aurora Serdiuc, ne-a comunicat că, pe o scară de la 1 la 10, cooperarea Asociației cu Primăria orașului ar fi evaluată la nota 8, iar deschiderea Primăriei orașului în raport cu

organizațiile societății civile ar putea fi apreciată pe un 9. Reprezentanta organizației ne-a comunicat că A.O. „Baștina” a avut multiple parteneriate de succes cu Primăria orașului Râșcani, având acum, în derulare, proiectul „Împuternicirea tinerilor din mediul rural”. Totodată, Asociația a finalizat recent implementarea proiectului „Fondul pentru Tineri”, un proiect desfășurat, la fel, în parteneriat cu Primăria or. Râșcani, în cadrul căruia tinerii au beneficiat de mici granturi și întâlniri/audiențe cu reprezentanții Primăriei.

Reprezentanta A.O. „Baștina” ne-a confirmat că organizația pe care o reprezintă este invitată, în mod continuu, la consultările pe marginea bugetului local, la care a și participat în anii 2018-2023 cu propuneri legate de sectorul de tineret, dar și la consultări pe marginea a diferite proiecte de decizii și hotărâri locale. Doamna Serdiuc a mai menționat că reprezentanții Primăriei participă, adesea, la evenimentele organizate de către Asociație. La aceste evenimente participă nu doar Primarul, dar și diverși specialiști precum arhitectul-șef și inginerul cadastral al Primăriei, ori Asociația desfășoară mai multe proiecte de amenajare a terenurilor în localități. Chiar în septembrie curent, Primarul or. Râșcani a participat la o întâlnire a Grupului de Inițiativă din Ramazan, referitoare la amenajarea unui teren de volei în localitate.

Pe lângă aceste forme de cooperare, A.O. „Baștina” participă și la Comisia de Subvenționare a Proiectelor pentru Tinerii Antreprenori (în parteneriat cu Primăria și Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă), dar și în cadrul Comisiei Multidisciplinare a Direcției Asistență Socială din localitate.

Aurora Serdiuc a mai declarat că, pentru a îmbunătăți relațiile dintre Primăria or. Râșcani și societatea civilă locală, ar fi binevenită și apariția a noi ONG-uri în localitate, care la moment sunt puține și slab dezvoltate.

A.O. „Generația Viitorului” este o organizație obștească din orașul Râșcani, care activează din anul 2005. Aceasta a fost creată de către un grup de tineri apropiați valorilor tradiționale, educați în spiritul libertății și demnității umane, a apărării patrimoniului cultural-istoric al națiunii, dornici de a contribui la îmbunătățirea condițiilor de viață ale locuitorilor raionului Râșcani și la întărirea sentimentului de responsabilitate civică în raion. Organizația dată este prima organizație nonguvernamentală înregistrată la nivelul raionului Râșcani. Denis Țurcanu, reprezentantul organizației, ne-a comunicat că, pe o scară de la 1 la 10, cooperarea Asociației cu Primăria orașului Râșcani ar putea fi evaluată la nota 10, iar deschiderea Primăriei orașului în raport cu organizațiile societății civile – la nota 9. Domnul Țurcanu ne-a comunicat că A.O.

„Generația Viitorului” a participat, în calitate de partener, în cadrul a mai multe implementate de către Primăria orașului Râșcani.

Denis Țurcanu ne-a comunicat că organizația pe care o reprezintă a fost invitată, de mai multe ori, la consultările pe marginea bugetului local, dar și pe marginea a diverse hotărâri și decizii locale, domnul Țurcanu fiind și consilier raional (cu toate acestea, menționăm că reprezentanții Asociațiilor Obștești trebuie să aibă caracter apolitic, ceea ce contravine funcției de consilier local/raional).

Reprezentantul organizației A.O. „Generația Viitorului” ne-a mai mărturisit că deschiderea Primăriei orașului Râșcani depinde de ciclurile electorale și de persoanele care ajung să fie numite în anumite funcții. Pentru a îmbunătăți relațiile dintre Primăria or. Râșcani și societatea civilă locală, Denis Țurcanu recomandă perfecționarea cadrului legislativ în domeniul dat, astfel încât autoritățile publice să aibă mai multe stimulente de a conlucra cu societatea civilă.

A.O. „Localinvest” este o organizație obștească din orașul Râșcani, care activează din anul 2014, inclusiv în domeniul responsabilizării instituțiilor publice. Alexandru Crigan, reprezentantul organizației, ne-a relatat că, pe o scară de la 1 la 10, cooperarea A.O. „Localinvest” cu Primăria orașului ar fi satisfăcătoare (6-7). În paralel, pe o scară de la 1 la 10, deschiderea Primăriei orașului în raport cu organizațiile societății civile ar putea fi evaluată la nota 6. Domnul Crigan ne-a comunicat că Primăria or. Râșcani este deschisă în proiecte în care are interes, iar în cele în care nu are (de exemplu în activitățile de watchdog, monitorizare a activității Primăriei) – manifestă o lipsă de deschidere și dorință de cooperare. Alexandru Crigan ne-a comunicat că A.O. „Localinvest” recepționează invitații la consultările pe marginea bugetului local ori pe marginea anumitor hotărâri, decizii locale, însă că reprezentanții Asociației nu participă la aceste consultări, pentru că: *„Ei doar de invită și notează în listă că am participat, însă nu iau în calcul propunerile noastre.”*

Reprezentantul Asociației ne-a comunicat că, în opinia sa, ONG-urile în Moldova sunt văzute doar ca niște surse adiționale de venit pentru APL-uri: *„În momentul în care vrem să ne implicăm și să monitorizăm & responsabilizăm autoritățile, suntem blamați și disprețuiți, însă dacă atragem fonduri pentru proiecte de infrastructură etc – suntem văzuți cu ochi bune.”*

Domnul Crigan a concluzionat că, pentru a îmbunătăți relațiile dintre societatea civilă și Primărie, ar fi nevoie și de mai multe schimbări de ordin legislativ (de exemplu, introducerea unor mecanisme mai viabile de verificare a modului în care APL-urile utilizează mijloacele de informare generală și direcționată în cazul anunțării despre inițierea elaborării proiectului de

decizie și organizarea tuturor consultărilor publice). Menționăm că, deși [legislația în vigoare](#) prevede obligativitatea informării direcționate (prin transmiterea informației privind procesul decizional prin intermediul poștei electronice ori expedierea scrisorilor la adresa părților interesate sau cea indicată de solicitant), multe autorități publice locale nu țin cont de aceste prevederi obligatorii.

Concluzii și recomandări

Această analiză a relevat câteva aspecte esențiale referitoare la participarea societății civile în orașul Râșcani și la modul în care Primăria orașului interacționează cu aceste organizații și cu cetățenii. În primul rând, o serie de organizații ale societății civile din orașul Râșcani au relatat că există o deschidere din partea Primăriei în ceea ce privește cooperarea cu acestea. Cu toate acestea, nivelul de deschidere și gradul de cooperare pot varia în funcție de factori precum ciclurile electorale și persoanele aflate la conducerea instituției. Deschiderea poate fi mai mare în proiectele în care Primăria are un interes direct, dar poate fi mai redusă în activități de monitorizare sau responsabilizare.

Totodată, Primăria orașului Râșcani nu dispune de o pagină web separată și accesibilă pentru cetățeni, ceea ce introduce dificultăți în accesul acestora la informații relevante și la documentele legate de activitatea orașului. Aceasta reprezintă o problemă semnificativă în ceea ce privește transparența și accesibilitatea deciziilor locale.

Vorbind despre procesul nostru de monitorizare, Primăria a furnizat un răspuns la cererea de acces la informație cu întârziere, depășind cu mult termenul legal de 15 zile lucrătoare. Această întârziere în furnizarea informațiilor de interes public nu este în concordanță cu prevederile legislative și poate submina transparența și responsabilitatea instituției.

Recomandări:

- ⇒ Primăria ar trebui să acorde o atenție mai mare respectării legislației privind dreptul la accesul la informație și să răspundă în mod corespunzător la cererile de acces la informație parvenite din partea organizațiilor societății civile.
- ⇒ Continuarea colaborării cu organizațiile societății civile și susținerea proiectelor comune ar trebui să fie o prioritate pentru Primăria orașului Râșcani. Această colaborare poate contribui semnificativ la dezvoltarea comunității locale.

- ⇒ Primăria orașului Râșcani ar trebui să creeze și să mențină o pagină web separată, ușor de accesat, pentru a publica informații relevante și actualizate legate de activitatea sa. Aceasta ar trebui să includă hotărâri ale consiliului local, bugetul local, audierile publice programate și rapoarte de activitate.
- ⇒ Primăria ar trebui să fie mai transparentă în ceea ce privește consultările cu societatea civilă și cetățenii. Date despre consultările publice, cum ar fi bugetul local și deciziile locale, ar trebui să fie publicate pe site-ul web al instituției în avans, astfel încât cetățenii să poată participa și să-și exprime opiniile.
- ⇒ Primăria poate desfășura programe de educație civică pentru cetățeni, pentru a-i informa cu privire la modul în care pot participa activ în procesul decizional local și pentru a crește gradul de conștientizare și implicare civică.

Această publicație a fost produsă cu suportul financiar al Uniunii Europene. Conținutul acesteia reprezintă responsabilitatea exclusivă a proiectului „EU4Accountability - Societatea civilă împuternicită pentru o mai mare responsabilitate socială în Moldova”, finanțat de Uniunea Europeană. Conținutul publicației aparține autorilor și nu reflectă în mod neapărat viziunea Uniunii Europene.